

SÖZCÜK DÜZEYİNDE KABALIK- ÖRTMECE KELİME VE ARGO KULLANIMININ İLETİŞİMDEKİ İŞLEVLERİ VE KATEGORİLERİ

Suhan AKINCI OKTAY*

Özet: Bu çalışma Sezgin Kaymaz'ın 'Ateşin var mı birader?' adlı öyküsü bağlamında kabalık ilkeleriyle kişiler arası iletişimi analiz etmektedir. Analiz Leech'in kabalık ilkeleri bağlamında yapılmıştır. Öyküde iki arkadaş birbiriyile anlaşmazlıklarını çözümlenemediklerinden çatışma halindedir. Bu çatışma sözel anlamda kabalık biçiminde ortaya çıkmaktadır. Araştırma sonuçları Leech'in kabalık ilkelerinin Türkçe için de uygulanabilir olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, kabalık toplumu ve toplumsal değerleri yansıtan evrensel bir olgudur demek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Kabalık İlkeleri, edimbilim, kişilerarası çatışma

Impoliteness at Lexical Level: The categorization and functions of taboo and slang words in communication

Abstract: This study analyses interpersonal conflicts in terms of impoliteness in Sezgin Kaymaz's story 'Have you got a lit, brother?'. The analysis is carried out through the impoliteness maxims by Leech. In the stor, two friends are in conflict with each other as they could not establish an agreement with each other. This conflict is observed as impoliteness through verbal communication. The findings of the study demonstrate that Leech's impoliteness maxims are applicable to Turkish language. In this respect, it is possible to say that impoliteness is a universal fact reflecting society and societal values.

Keywords: Impoliteness maxims, pragmatics, interpersonal conflict

İnsanlar her durumda kibar olmadığından dilde kabalık da kibarlık kadar önemlidir. Kabalık kavramı bağlamda olumsuz değerlendirmelere yol açan ve bireyin saygınlığını zedeleyici iletişimsel davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Culpepper'a(2003) göre kişiler birbirine karşı kabalık sergilediğinde toplumsal olarak uyumlu olmayan, sözel olarak saldırgan ve çelişkili bir durum söz konusu demektir. Kabalık kavramı etkileşimsel toplumdilbilim ve edimbilim alanlarına ait görülsede, aslında öfke çalışmalarını ve kişilerarası çatışmayı da içine alan alanlar arası bir disiplindir (Culpeper 2015). Culpepper (1996) kaba dil kullanımı ilgili çalışmalar yapmış ve kabalık kavramından çalışmalarında bahsetmiştir.

* Dr., Hacettepe Üniversitesi. E-posta: suhanoktay@hacettepe.edu.tr

Culpeper(1996) bir çalışmasında Brown ve Levinson'un kuramını kabalığa adapte edip Macbeth adlı oyuna uyarlamıştır. Bazı araştırmacılar ise Brown ve Levinson'un incelik kuramının kabalık bağlamında uygulanmak için uygun olmadığı görüşündedirler (Jeffries, L and D. McIntyre 2010). Bu çalışmalarla literatürde incelik kadar ince olmayan (kaba) kullanımlarda önem kazanmaya başlamıştır. Çalışmaların çoğu edebiyat dışı uygulamalardan oluşmaktadır. Özünü Leech'in kibarlık ilkelerini roman bağlamında incelemiştir. Bu çalışma ise Leech'in(2014) kabalık ilkelerini Sezgin Kaymaz'ın 'Ateşin var mı birader?' adlı 2013 tarih basımlı öyküsüne uyarlamayı amaçlamaktadır.

İlkelerle Kabalık

Culpeper'ın (2005:38) tanımladığı şekilde kişilerarası kabalık şu adımlarla ifade edilmektedir:

- a) Konuşmacı bireyin saygınlığını zedeleyici eylemi gerçekleştirme niyetindedir.
- b) Dinleyici konuşmacının bu davranışını kasıtlı olarak birey saygınlığını zedeleyici bulur.
- c) Hem a şıkkı hem de b şıkkı etkilidir.

Culpeper (2003:1550) ince olma ve incelik dışı kullanımlardaki en önemli farkın niyet olduğunu ileri sürmektedir. Diğer bir deyişle, konuşmacının bireyin saygınlığını incitmek niyetinde olup olmaması veya bireyin saygınlığına saldırma niyetinde olup olmaması iletişimsel stratejilerde incelik veya incelik dışı kullanımların görülmesini sağlamaktadır. Bu kullanımlar birtakım ilkelerle gözlemlenmektedir:

Leech'e(2014:243) göre sözü edilen edimbilimsel ilkeler aşağıdaki şekilde hiyerarşik sıralamada gözlemlenirler:

Başlangıç sıralaması	İşbirliği İlkeleri	Temel İletişim İlkeleri
Birincil sıralama	Kabalık İlkeleri	Kabalık
İkinci sıralama	Yergi İlkeleri	Yapmacık Kibarlık
Üçüncü sıralama	Takılma ilkeleri	Takılma, Yapmacık Kabalık

Leech'e göre kişilerarası iletişimde üç tür sıralama bulunmaktadır. Başlangıç sıralamasında İşbirliği ilkeleri, Birincil sıralamada Kabalık İlkeleri, İkincil düzey sıralamada Yergi İlkeleri ve üçüncül sıralamada ise Takılma ilkeleri bulunmaktadır. Buradaki sıralamaya göre konuşmanın ilk boyutunu Grice (1975) tarafından öne sürülen konuşma ilkeleri alır. Bu ilkeler dört başlık altında bulunur: Nicelik, Nitelik, Bağntı, Biçim ilkeleridir. İkincil düzlemde ise Kabalık ilkeleri yer alır. Bunlar 10 tanedir: Cömertlik İlkesi, Anlayış İlkesi, Beğeni İlkesi, Alçakgönüllülük İlkesi, Zorunluluk İlkesi, Anlaşma İlkesi, Düşünce belirleme(Sabitleme) İlkesi, Duygudaşlık İlkesi, Duygu Belirleme (sabitleme) İlkesidir. İkinci sıralama ise yergi ilkesi ve üçüncü sıralama ise takılma ilkesi bulunmaktadır. İkinci sıralamada ise Yergi bulunur. Yergide konuşmacının

SÖZCÜK DÜZEYİNDE KABALIK- ÖRTMECE KELİME VE ARGO KULLANIMININ
İLETİŞİMDEKİ İŞLEVLERİ VE KATEGORİLERİ

söylediği söz yüzeysel anlamda kibar olarak görünürken, derin anlamda ise bireyin saygınlığını zedeleyici olarak algılanır (Leech 2014:232). Culpeper (1996,2005) yergiyi kabalık kategorisinde görmektedir.Üçüncü sıralamada ise takılma ilkeleri bulunur. Bu ilke normalde eşit statüde olmayanlar arasında ve yabancılar arasında kullanılmaz. İlkenin kullanımı yakınlık ve arkadaşlık ifade eder.

Leech (2014:) aşağıdaki kabalık ilkelerini öne sürer. Leech bu ilkelere Genel Kabalık Stratejileri (GKS) diye adlandırmaktadır. Öykü bu ilkeler bakımından analiz edilecektir.

İlke 1) Cömertlik ilkesi: Diğerinin isteklerine az değer ver.

İlke 2) Anlayış İlkesi: Konuşmacı kendi isteklerine çok değer ver.

İlke 3) Beğeni İlkesi: Diğerinin özelliklerine az değer ver.

İlke 4) Alçakgönüllülük İlkesi: Konuşmacının özelliklerine çok değer ver.

İlke 5) Zorunluluk İlkesi: Konuşmacının diğerine karşı zorunluluğuna az değer ver.

İlke 6) Zorunluluk İlkesi: Diğerinin konuşmacıya olan zorunluluğuna çok değer ver.

İlke 7) Anlaşma(Uzlaşma) ilkesi: Diğerinin düşüncelerine az değer ver.

İlke 8) Düşünce Belirleme (Sabitleme) İlkesi: Konuşmacının düşüncelerine çok değer ver.

İlke 9) Duygudaşlık İlkesi: Diğerinin fikirlerine az değer ver.

İlke 10) Duygu Belirleme(sabitleme) İlkesi: Konuşmacının duygularına fazla değer ver.

Kabalık ilkeleri İncelik ilkelerini ihlal ederek oluşur. Konuşmacı diğer kişinin yüzünü zedeleyici hamleler yapar ve kabalık ilkelerini bilinçli olarak kullanır.

Öykü özeti

Öykü arkadaşlıkları çok eskiye dayanan Samet ve Recep'in birbirleriyle karşılıklı hesaplaşmasını konu almaktadır. Öyküde Samet yıllardır arkadaşlık yaptığı Recep'e hep inanmıştır. Recep ise Samet'e her seferinde kazık atmıştır.Bütün bunlara rağmen Recep her Samet'in karşısına çıkışında 'Ateş'in var mı birader?' sözüyle çıkmış gene dostluklarını kaldıkları yerden devam ettirmeyi başarmıştır. Öyküde Samet iflas edip parasız kaldığı için Tusso bloklarına çıkıp intihar etme düşüncesindedir. Recep ise Samet'i takip edip yine karşısına çıkmıştır. Bu sefer Samet'in intihar etmesini önlemek için ordadır. Aralarındaki açık hesaplaşma sonucu Samet Recebi Tusso bloklarından aşağıya iter ve Recep ölür. Samet öfkesine yenilmiştir. Hemen arkadaşının arkasından koşarak katları inerken bir çantaya ayağına takılır. Gecenin karanlığında fenerini eline alır ve kendisine yazılmış olan intihar mektubunu görür. Okuduğunda ise arkadaşı Recep'in iş ortağı Yunus'un Sametten edindiği tefe paralarını alıp Yunus'u öldürdüğü yazmaktadır. Recep Samet'in paralarını yine Samet'e teslim etmektedir. Öykü Recep'in 'Ateşin var mı birader' diyerek Samet'e yaklaşan Recep'in intihar mektubunda 'Yaksana

ruhuma bir sigara' demesiyle son bulur. Öyküdeki ana fikir şudur: Recep arkadaşı Samet için ortağı Yunus'u öldürmüş ve aslında Samet'e ait olduğunu bildiği parayı Yunus'tan kurtarmıştır. Her zaman Samet'e haksızlık yapan arkadaşı vefa örneği göstererek arkadaşı Samet'in hakkını korumuştur. Recep arkadaşı Samet'i ne kadar sevdiğini bu şekilde göstermiştir. Bir bakıma en sonunda dostluk kazanmıştır.

Analiz

Sezgin Kaymaz'ın Ateşin var mı birader? adlı öyküsünde kullanılan kabalık analizi ilkeleri ve bağlamlar aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

İlke 1) Cömertlik İlkesi (Generosity Maxim)

İnsanın karşısındaki kişinin isteklerine değer vermeyip onu tehdit etmesi, onun kötü duruma düşmesini isteğini açık veya örtülü bir biçimde belirtmesi, küfür etmesi ve lanet okuması, kişiyi tehdit etmesi gibi söz eylemlerle ortaya çıkar. Leech (2014:225) bu söz eylemlerin kaba dil kullanımına yönelik söz eylemler olduğunu belirtmiştir. Leech ayrıca bu ifadelerin örtülü ifadeler olduğunu ve bunların ne anlama geldiğini yorumlamanın diğer kişiye kaldığını da belirtmiştir. Kişi karşı tarafın aldığı zarardan memnun olduğunu bu ilke ile belirtir. Jay (1992) lanet okumayı tetikleyen öncesinde zorlayıcı bir olay olduğunu bu yüzden kişi karşılıklı iletişim kurduğu diğer kişinin zarar görmesini isteyip küfürlerle, lanet okuyarak, argo kullanarak dileğini açıkça ifade eder.

Leech'in de belirttiği gibi bu ilke lanet okuma, küfür etme ve tehdit gibi söz eylemlerde kendini göstermektedir. Öyküde Recep ile görüşmekten duyduğu memnuniyetsizliği Samet bela okuyarak ifade eder. Arkadaşının yüzüne söylediği bu ifade Samet'in kabalığını göstermektedir. Samet belayı şu bağlamda Recep'in yüzüne okur:

Bağlam: Recep yine her zaman yaptığı gibi Samet'le barışmak için 'Ateşin var mı birader?' diyerek birden ortaya çıkmıştır. Recep o günü Samet'e hatırlatınca Samet yine lanet okur.

Samet: O güne lanet olsun! (s.18)

Leech'in de belirttiği gibi lanet okuma bu ilke adı altındadır. Samet yaşadığı pişmanlıktan dolayı kaba bir ifade ile o güne lanet okumaktadır.

Bağlam: Recep dişinin çok ağrıdığını ve dişçiye gitmesi gerektiğini söyleyerek Sametten para alır. Bununla ilgili olarak O parayı keşke vermeseydim anlamında Samet şu sözü söyler:

Samet: Elimi s....keyim (s.18)

Bu ağır küfürlede Samet kaba bir biçimde Recep'e para vermekten duyduğu pişmanlığı dile getirir. Yine kendini kızdır bela okur burda da Samet.

Bağlam: Recep Samet'in kendisiyle tekrar barışmasını konu eder ve barışmalarından duyduğu memnuniyeti anlatır. Samet ise tam tersine Recep'e olan kırgınlığını üzerinden atamayıp Receptin zarar görmesini ister ve düşüncelerini bela okuyarak dile getirir.

SÖZCÜK DÜZEYİNDE KABALIK- ÖRTMECE KELİME VE ARGO KULLANIMININ
İLETİŞİMDEKİ İŞLEVLERİ VE KATEGORİLERİ

Samet: Allah , senin belanı versin, e mi Recep. ‘Bin bir türlü belanı versin senin Allah! (s.21)

Bağlam: Recep ortağı Yunusla yaşadığı sıkıntılara değinir. Recep’in ortağı Yunus’un tefeci faizi işletip Recep’i dolandırdığını anlatır.Recep arkadaşı Sametle gene barışmalarına sevinir ve övgüyle bahseder. Samet ise tekrar barışmaktan duyduğu pişmanlığı şu sözlerle dile getirir:

Samet: Allah’ın laneti sana bir kere daha acıdığım o güne lanet olsun! (s.23)

Samet yine arkadaşına inanmaktan duyduğu pişmanlığı lanet okuyarak belirtir. Her seferinde kendisini saldırganlaştıran sebepler vardır. Samet öfkesinden dolayı Recep’e hep saldırgan tavırlar sergiler.

Öyküde diğer kullanım tehdit içeren cümlelerde görülmektedir. Öyküde bu durumda olan iki tane kullanım bulunmaktadır. Kullanımlar ve kullanılan bağlamlar aşağıda verilmiştir:

Bağlam: Samet Recep’in gömlek cebindeki sigara paketini bir sıçramayla alır. Recep Samet’e kendisinin az kalsın düşmek üzere olduğunu söyler ve Samet’e sitem eder. Aşağıdaki örnekte Samet’in Recep’i tehdit ettiğini gözlemlemekteyiz:

Samet: Kes! Hemen bir sigara yakmam lazım, yoksa seni yakacağım’. (s.19)

Samet bu sözle arkadaşı Rebeci susmadığı takdirde yakmayı düşündüğünü söyleyerek tehdit eder.

Bağlam: Recep Samet’in söyledikleri konusunda ‘Babam hakkında doğru konuş’ diyerek üstü kapalı olarak dikkatli olmasını ima eder.

Recep: ‘Ağır ol...Babam hakkında doğru konuş.’ (s.14)

Bu kullanımda Recep Samet’in babasına laf edemeyeceğini susması gerektiğini ‘Ağır ol...’ diyerek dikkatli konuşması gerektiğini konusunda arkadaşını uyarır.

Görüldüğü üzere öyküde bela okuma, küfür etme ve tehdit gibi söz eylemler kullanılmıştır. İki arkadaştan daha çok Samet’in bu söz eylemleri gerçekleştirirken yer yer kabalaştığı gözlemlenmektedir.

İlke 2) Anlayış İlkesi (Tact Maxim)

Bu ilke ile kişi karşı tarafa kaba bir şekilde kendi isteğini dayatır. Bu bağlamda ilke kişinin kendisine dönük bir ilkedir. Örneğin, kişinin dinleyiciye ‘Konuşmayı kes’ demesi bu ilkeye örnektir. Bu emirle konuşucu karşı tarafa kendi isteklerini dayatmaya çalışmaktadır. Söz konusu ilke emir, istek gibi söz eylemlerle ortaya çıkar.

Bağlam: Samet Recep’ten hiç sigara içmemesine rağmen bir sigara ister. Recep ise Samet sigara içmediğini bilmesinden Samet’in sigara istemesine şaşırır. İki arkadaşın arasında şu konuşma geçer:

Samet: ‘Ver bir sigara’ (s.15)

Recep: ‘Sen içmezsin ki’ (s.15)

Samet: Lan, ver dedik. Her sırnaştığında ‘Ateşin var mı birader? demeyi biliyorsun... Sağlığımı düşünmek sana mı kaldı?’ (s.15)

Her iki örnekte de Samet’in arkadaşı Recep’e kabalık yaparak ‘Ver bir sigara’, ‘Lan, ver dedik’ diye emirler vererek kendi isteklerini Recep’e dayatması ile oluşur.

Bağlam: Samet Recep’in üstüne atlayıp gömlek cebinden sigara paketini alır.

Recep: Nooluyor lan? Düşüyordum. Dikkat etsene!’ (s.19)

Samet: ‘İyi be yak. Ne halin varsa gör. Sana da iyilik yaramıyor. O taksit içinde de böyle yapmıştın zaten.’ (s.19)

Recep ve Samet’in konuşmalarından anlaşıldığı üzere Samet Recep’e gömlek cebindeki sigarayı vermesini söyler. Samet Recep’e emir vererek kendi yararını artırıp, karşı tarafı güçsüz kılma eğilimindedir. Samet ve Recep’in arasındaki problem ikisinin bir sürü olay yaşaması ve Samet’in Recep’e çok kızgın olmasından kaynaklanmaktadır. Üçüncü ve dördüncü örnekte Recep kabalaşarak Samet’e ‘Nooluyor lan?’ ‘dikkat etsene!’ der. Samet ise ‘İyi be yak’ ‘Ne halin varsa gör’ gibi kaba kullanımlarla arkadaşıyla iletişim kurar.

Bağlam: Recep Samet’e başından geçen olayları anlatır.

Recep: ‘Dur dur. Daha hikayenin devamını anlatmadım...’ (s.17)

Samet: ‘Anlat lan, anlat! Nasıl olsa son dinleyişim seni.’ (s.17)

Bu örnekte de Samet kaba bir emir cümlesiyle ‘Anlat lan, anlat’ diyerek anlayış ilkesini ihlal eder.

Bağlam: Samet Recep’in babasına sinirlenir ve aralarında şu konuşmalar geçer:

Samet: ‘Kes lan! Babana da sana da şimdi haa... Ulan, oğluna aslanlar gibi iş kurması için para vermeyen o baba, nasıl oldu da sermaye için vermektan kaçındığı o miktarın çok daha fazlasını bayılıp altına sıfır kilometre BMW çekmesine izin verebildi? Konuşalım demesi kolay. Konuş hadi.’ (s.14)

Altıncı örnekte Samet ‘Kes lan!’ ve ‘Konuş hadi’ diyerek arkadaşı Recep’i hiçe sayar. Bu kullanımla Samet arkadaşına kabalaşmıştır.

Bağlam: Samet karısının ölümünden Recep’i sorumlu tutar. Recep’in bu durumu kabul etmesi için bazı sorular sorar :

Samet: ‘iyi de gülüm... Karım niye öldü, karım? Allah’ın takdiri olduğunu biz de biliyoruz. Gene masal okuma bana. Dünyevi sebebi neydi o zamansız ölümün? Ondan bahset.’ (s.24)

Yedinci örnekte ise Samet karısının ölümünden Recep’i sorumlu tuttuğundan, Recep’e kabul etmesi için ‘Bana masal okuma’ ‘Ondan bahset’ gibi dayatmalar yapar. Türk Dil kurumu atasözleri ve deyimler sözlüğünde ‘masal okumak’ terimi inandırıcı olmayan, oyalayıcı sözlerle kandırmaya çalışmak anlamında

kullanılmaktadır. Bu bağlamda, Samet Recep'e bana masal okuma diyerek kendisini kandırmamasını, gerçeği söylemesi gerektiğini söyler.

İlke 3) Beğeni İlkesi (Approbation Maxim)

Bu ilke konuşmalarda insanın karşısındaki kişinin bazı özelliklerini beğenmemesi, hakaret etmesi, şikayet etmesi, onu azarlaması gibi söz eylemlerle ortaya çıkar. Bu ilkedeki duygu ve davranışlar, hakaretler yoluyla, aşağılayıcı sözlerle, kişinin özelliklerinin konuşucu tarafından beğenilmediğinin ifade edilmesinin belirtilmesini amaçlar. Konuşmacı karşısındaki kişiyi aşağılamak için genellikle hayvan benzetmesi ve örtmece(taboo) ifadeler kullanır. Leech(2014:231) küfürlü ifadeler ve hayvan benzetmelerinin dışında, saldırgan tavır sergilemek için kalıplaşmış terimler kullanımının da yaygın olduğu görülmektedir. Bu ilke öyküde en çok ihlal edilen ve Samet ve Receptin ikili tartışmalarında en çok kullanılan ilke olarak dikkat çekmektedir.

Bağlam: Recep Samet'in intihar etme fikrinde olduğunu anlar ve ikilinin arasında şu diyalog gelişir:

Recep: Manyaksın sen aslanım! Nerden çıktı bu intihar işi? (s.11)

Samet: Ulan it!...Bir de soruyor musun utanmadan! Battım ulan, battım. Kurtuluşum kalmadı...Hale bak (s.11)

Samet arkadaşına kabalaşarak tepkisini arkadaşını köpeğe benzeterek ifade eder. Samet Recep'e karşı olan tepkisini burda da ifade eder.

Bağlam: Samet sınırlı bir şekilde kendisinin içine düştüğü durumdan arkadaşı Recep'i sorumlu tutup ağır sözler sarfeder. Recep arkadaşının karşısında sakinliğini korur:

Samet: Manyaksın sen! Manyaksın, delisin, alçaksın.' 'Ulan, başıma ne geldiyse senin yüzünden geldi...bilmiyor musun, dalga mı geçiyorsun? O... çocuğu!' (s.13)

Recep: 'Anneme laf etme de adam gibi konuşalım. Sana ne kötülüğüm dokundu, söyler misin lütfen?' (s.13)

Bu bağlamda Recep bu çalışmanın kapsamı dışında kibar bir şekilde arkadaşına güzelce konuşmayı tembihler. Samet yine kabalaşarak arkadaşı Recep'in suçlu olduğunu düşündüğünden ve öfkesini kontrol edemediğinden 'manyak', 'deli', 'alçak', 'o... çocuğu' diye arkadaşına ağır ithamlarda bulunarak kendini ifade eder.

Bağlam: Recep Sametten duyduğu sözlerin ağır olduğunu söyleyince Samet yine öfkelenir ve aralarında şu konuşmalar geçer:

Recep: 'Ağır konuşuyorsun ama...Bu kadarını da hak etmedim hiçbir şekilde.'(s.23)

Samet: 'Lan nasıl hak etmedin hayvan! Kalpsiz, vicdansız, merhametsiz hayvan! Ben sana o borcu şartlı vermedim mi? 'Git, bugüne kadarki borçlarını öde, o ortaklıktan yakarı sıyr, yoksa Yunus seni fena halde becerecek, ' demedim mi? Kalan borcuna da o şartla kefil olmadım mı? (s.23)

Samet yine Recep'e 'Lan', 'hayvan' 'kalpsiz, vicdansız merhametsiz hayvan' gibi hayvan benzetmeleri ile aşağılayılarak kabaladır.

Bağlam: Recep'in babası Recep'e güvenemediğinden ve Samet'in sıkıntıya düşmesini istemediğinden Samet ve Recep'in iş kurmaları için gerekli parayı vermemiştir. Recep'in babası ile aynı fikirde olan Samet kendini şu şekilde ifade eder:

Samet: 'Haksız da sayılmaz, Ama, ben de babana kızmayıp sana kızmakta haksız sayılmam o zaman. Sen dümbüğün tekisin. Arkadaş kıymeti bilmeyen...(s.17)

Samet arkadaşı Recep'e 'dümbüğün teki' 'arkadaş kıymeti bilmeyen' diyerek Recep'in arkadaşlık kavramına değer vermeyen bir insan olduğunu belirtmektedir.

İlke 5 ve ilke 6) Zorunluluk İlkesi (Obligation Maxim)

Konuşmacının diğerine karşı zorunluluğuna az değer ver/Diğerinin konuşmacıya olan zorunluluğuna çok değer ver. Bu iki ilke birlikte değerlendirilebilir. Diğer bir deyişle, konuşmacı karşısındaki kişiye olan zorunluluğuna veya karşısındaki kişi konuşmacıya olan zorunluluğuna az yada çok değer vererek kendini ifade eder. Yani kişiler bekledikleri değeri göremezler. Diğer bir deyişle, kişiler karşı taraftan bekledikleri özür veya teşekkür bulamazlar.

Bağlam: Recep nikah şahitliğini arkadaşı Samet'e yaptırdığını belirterek arkadaşı Sametten bir teşekkür almayı ister , Samet'in nikah şahidi olmasının kendisi için önemini vurgular:

Recep: Ama ben de nikah şahitliğimi bir tek sana yaptırdım. Babam o kadar nefret eder senden, gene de direndim, kimseye bırakmadım.'(s.22)

Samet: iyi bok yedin. Birde utanmadan o gece bizi yemeğe davet edip şeref misafirin olarak yanına oturtun, yeniden zenginleşme hikayeni anlattın ya...O tam bombaydı asıl. (s.22)

Recep Sameti nikah şahidi yapmasından bahser. Samet ise yine Recep'e olan öfkesini dindiremediğinden bu olayın kendisi için bir şey ifade etmediğini belirtir. Bu örnekte Recep Samet'i nikah şahidi yaptığı için takdiri hakettiğini belirtse umduğunu Sametten göremez. Samet yine kabalık yaparak Recep'e 'iyi b... yedin' diyerek cevap verir.

İlke 7) Anlaşma İlkesi (Agreement Maxim)

Bu ilkede konuşmacı dinleyicinin fikirlerine az değer verir. Bu yüzden kişiler arası anlaşmazlık ve çatışma durumu ortaya çıkar. Kişiler anlaşma ilkesine uymadıkları zaman anlaşamadıkları noktaları öne çıkarıp, anlaşmış oldukları noktaları geri plana iterler. Konuşmacı karşısındaki diğer kişinin fikirlerine veya değerlerine karşılık verirken, anlaşma beklenirken, anlaşmazlık beklenmez. Kabalık durumunda ise tam tersine kişiler çekişme ve karşılıklı uzlaşmama duygusunu öne çıkarırlar (Leech 2014:96).Bu duygular öne çıktığından karşılıklı birbirlerini suçlayarak atışırlar. Söz konusu ilke ikili tartışmalarda 28 adet görülmektedir.

SÖZCÜK DÜZEYİNDE KABALIK- ÖRTMECE KELİME VE ARGO KULLANIMININ
İLETİŞİMDEKİ İŞLEVLERİ VE KATEGORİLERİ

Ateşin var mı birader? adlı öyküde iki eski arkadaşın hesaplaşmasına tanık oluyoruz. Bu karşılıklı hesaplaşmada anlaşma ilkesi sıkça kullanılmaktadır.

Bağlam: Öyküde Samet bir süredir görmediği Recep ile karşılaşınca şu sözleri söyler:

Samet: 'Vay anasını! 'Ne işin var lan senin burda?'

Recep: Ne işim olacak? Sana gelmişim, ama nasıl karşılayacağını bilmediğim için kapımı çalamıyordum bir türlü. Arabamda az öteye park ettim; uzaktan bakıp duruyordum öyle evinin karanlık perdelerine. Sonra, gecenin bu vaktinde dışarı çıktığımı gördüm. Meraklandım, seni takip ettim.

Samet: İyi halt ettin. Kafayı yiyordum burda. Elli defa dönüp arkama baktım hiç bakmadıysam. Manyak mısın sen? Niye takip ediyorsun beni?

Samet ve Recep karşılıklı atışmaktadırlar. Bu ilkede kişiler karşılıklı olarak birbirlerinin sözlerinin üstünden anlaşmazlıklarını ön plana çıkararak tartışırlar. Birinci örnekte Samet Recep'e 'Ne işin var senin burda?' diye soru sorarken Recep Samet'in sorusunun üstünden 'Ne işim olacak?' diyerek cevap verir. Recep Samet'e 'Seni takip ettim' diyince Samet aynı cümle kalıbı üzerinden 'iyi halt ettin' diyerek Recep'in sözüne cevap verir.

Bağlam: Recep her türlü sıkıntısını arkadaşı Samet'in kendisine anlatması gerektiğini ifade edince iki arkadaş arasında şu konuşma geçer:

Recep: Tabii ki bana anlatacağın aslanım! 'Arkadaşın değil miyim? Benden başka kime anlatacağın ya?

Samet: Lan gıcık! Ne arkadaşılığından bahsediyorsun sen! Arkadaş dediğin, kötü günde arkadaşının yanında olur. Benim, karınla ilk kavganı yaptığın o gece senin yanında olduğum, kızcağızı geri getirmek için ömrümde söylemediğim kadar yalan söylediğim, pasajdaki esnaftan dayak yemek üzere olduğunu haber verdiğin zaman dul anama koca yetiştirmiş gibi koşup geldiğim yok mu? Sen anlamazsın ama, bir arkadaş böyle şeyler yapar, böyle zamanlarda yanında olur arkadaşının. Sen ne yaptın, düşün bakalım.

Recep: 'Her zaman yanında olmadığımı mı söylüyorsun? 'Ne yani? Şu anda yanında değil miyim? Bu en kara gününde, Tusso Blokları'nın bilmem kaçınca katına kimin için geldim, senin için gelmedimse? Bak ecelle aranda duruyorum. Senin en kara günün bugün değil mi?

Samet: 'Değil! 'Değildi, ama şurada da karşıma çıktın ya, kesin en kara günüm budur artık.'

Recep: Saçmalama. Bir duyan olsa sahiden de sana kötülük yaptım falan sanacak. Şu abartma huyun yok mu!'

Samet: 'Yapmadın mı? 'Sen bana hiç kötülük yapmadın mı Recep? Dinine imanına söyle!'

Yukarıda görüldüğü üzere iki eski arkadaş anlaşmazlık noktaları üzerinde durarak öykü boyunca tartışıyorlar. İkili konuşmalarda Recep anlaşmaz isterken Samet yine tepkili olarak anlaşmazlıkları üzerinden karşı çıkar ve Samet'in anlaşma ilkesini ihlalden dolayı uzlaşmaya varamazlar.

Bağlam: Samet Recep'in suçlu olduğunu düşündüğünden Recep'in suçunu kabul etmesi için birtakım sorular sorar. Fakat Recep Samet'in suçlamalarını kabul etmez. Konuşmalar şu şekilde gerçekleşir:

Samet: 'Peki lan' Söyle bakalım, beni besi çiftliği kurmaya teşvik eden kimdi?'(s.13)

Recep: 'Been.'(s.13)

Samet: Bak bir de söylüyor 'been' diye. Deli olacağım! Sonra beni ateşe atıp geri çekilen kimdi?(s.13)

Recep: ' O da ben. Bu mu yani kötülük?'(s.13)

Samet: 'Ulan...Receep...Giderayak katil etme beni gözünü seveyim! Lan oğlum, sen olmasan o iş aklımın ucundan geçer miydi benim? Kim ikna etti de gırtlığıma kadar krediye battım? Vahiy mi geldi lan? Bir başıma nereme güvendim de boyumdan büyük borçların altına yattım? Sana soruyorum; buraya bak! Kim soktu beni o işe?' (s.13)

Recep: 'Ben ama...' (s.13)

Samet: 'Tabii sen. Yüzüp yüzüp kuyruğuna geldiğimiz son ana kadar 'Sermayenin tamamını ben koyuyorum. Borca girmekten korkma. Babamla konuştum, problem yok' deyip deyip, ben evimi, arabamı ipotek etmişim, balıklama dalmışım banka kredisi bataklığına, 'Olmadı. Babam vazgeçti,' diyen sen değil miydin?' (s.14)

Recep: 'Biz ne diyoruz?' 'Babam izin vermedi demiyor muyuz? Peder bey razı gelmeyince ben mi satmış oluyorum seni?' (s.14)

Samet: 'Ya kim satmış oluyor? Madem babanın böyle bir ibnelik yapma ihtimali vardı, baştan ne demeye...' (s.14)

Birinci örnekte Samet Recep'e Recep'in suçlu olduğunu kabul ettirmek için sorular sorar. Samet'in 'Peki lan' Söyle bakalım, beni besi çiftliği kurmaya teşvik eden kimdi?' diyerek Recep'in üstüne gider. Recep ikinci örnekte 'Been' diye cevap verir. Recep'in cevap vermesi üstüne üçüncü örnekte ise 'Bak bir de söylüyor 'been' diye. Deli olacağım! Sonra beni ateşe atıp geri çekilen kimdi? ' diye sorgulamaya devam eder. Recep ' O da ben. Bu mu yani kötülük?' diye umarsamaz bir tavırla cevap verir. Samet ise sinirlenip 'Giderayak katil etme beni gözünü seveyim! Lan oğlum, sen olmasan o iş aklımın ucundan geçer miydi benim? Kim ikna etti de gırtlığıma kadar krediye battım? Vahiy mi geldi lan? Bir başıma nereme güvendim de boyumdan büyük borçların altına yattım? Sana soruyorum; buraya bak! Kim soktu beni o işe?' diye Recep'i sorgulamaya devam eder. Beşinci örnekte Samet 'Giderayak katil etme beni' diyerek önce bu tehdidiyle Cömertlik ilkesini

SÖZCÜK DÜZEYİNDE KABALIK- ÖRTMECE KELİME VE ARGO KULLANIMININ
İLETİŞİMDEKİ İŞLEVLERİ VE KATEGORİLERİ

ihlal eder. Devamında ise sorgulama sorularıyla Anlaşma ilkesini anlamak istemeyerek ihlal eder. Recep ise altıncı örnekte ‘ben ama...’ diyerek tam olarak yine sorumluluğu kabul etmediğini gösterir. Yedinci örnekte ise Samet Recep’in kabul etmesinden memnun olarak, suçlamalarına devam eder. Samet yedinci örnekte ‘Olmadı. Babam vazgeçti,’ diyen sen değil miydin?’ dediğinde Recepte ona sekizinci örnekte ‘Biz ne diyoruz?’ ‘Babam izin vermedi demiyor muyuz? Peder bey razı gelmeyince ben mi satmış oluyorum seni?’ diyerek uzlaşmaya varmadan yeni bir soru daha açar. Samet ise dokuzuncu örnekte aynı Recep’in sorgulama yerinden tekrar soru sorarak devam eder. Samet ‘Ya kim satmış oluyor? Madem babanın böyle bir ibnelik yapma ihtimali vardı, baştan ne demeye...’ diyerek Recep ile uzlaşmaya varmayacağını, fikrine katılmadığını belirtir. İkilinin soru cevaplı atışması anlaşma ilkesinin ihlaline örnektir.

Yukarıda gösterilen konuşmalarda da aynı şekilde Samet arkadaşı Recep ile uzlaşmaya varmayı istemediğinden anlaşma ilkesini ihlal eder ve Recep ile çelişmeye devam eder. Bu konuşmalarda Samet ayrıca Recep’in babasına ‘ibne’ diye hakaret edip, beğeni ilkesini de ihlal etmektedir.

Bağlam: Recep aşağıdaki konuşmalarda arkadaşı Samet’e uzlaşma çağrısı yapmaktadır. İkili arasında şu konuşmalar geçer:

Recep: Gel hele şöyle. Gel otur, konuşalım adam gibi. İntihar etmeye o kadar meraklıysan gene edersin. Ömrüm boyunca peşinde dolanıp çobanlık yapacak halim yok. Önce aramızdakini halledelim, sonra ne yaparsan yap.(s.14)

Samet: ‘Ne demek şimdi bu?’ (s.15)

Recep: Ne demek olacak...Benden dolayı intihar etmeni istemiyorum demek. Başka sebeplerden edeceksen et, ama benim yüzümden etme. O kadar yük ağır gelir bana. Taşıyamam.’ (s.15)

Recep onuncu örnekte Samet’e ‘Gel hele şöyle. Gel otur, konuşalım adam gibi...Sonra ne yaparsan yap’ diyince onbirinci örnekte Samet kaba bir şekilde Recep’in dediğine göre ona ‘Ne demek şimdi bu?’ diye soru sorar. Samet’in bu lafı üzerine onikinci örnekte ‘Ne demek olacak...Benden dolayı intihar etmeni istemiyorum demek’ diyerek Samet’in sorusuna kendince cevap vermektedir. İkilinin soru cevaplı karşılaşmaları anlaşmadan uzaklaşmalarını sağlamaktadır. Bu konuşmalarda da Recep uzlaşma sağlamaya çalışırken Samet yine anlaşma ilkesini ihlal edip uzlaşmamaktadır.

Bağlam: Recep Yunus adlı arkadaşının dükkanlarında çalışmaya başlayınca Samet Recep’e destek olmak için gidip ordan alışveriş etmeye başlar. Recep Yunus’un iş teklifini kabul edip butikçiliğe başladığını dile getirir. İkili arasında şu konuşma geçer:

Samet: ‘Biliyoruz biliyoruz. Salak gibi, sana destek olacağım diye dükkanına gelip gidip lüzumsuz alışverişler yapmaya başladım. Bir gömlek lazımsa beş gömlek

aldım, kışın ortasında sekiz tane şort mayo aldım, başka renk yok diye saks mavisi takım elbise aldım... Bedeni bile uymuyordu lan!(s.19)

Recep: ‘Aldın ama, hiçbirinin parasını peşin vermedin. Hepsini takside bağlattın. Ben sana taksitler konusunda kolaylık göstermedim mi?’ (s.19)

Samet: ‘Taksit işine sıçtırtma şimdi, alçak herif, taksit yaptın da babanın hayrına mı yaptın lan? Her takside ‘Yunus istiyor. Yoksa ben almazdım’ diye diye kapı gibi senet almadın mı elimden? Ondan sonra da ilk geciken senette beni icraya vermedin mi?’(s.19)

Recep: ‘Verdim ama, Yunus istediği için verdim.’ (s.19)

Samet: ‘İyi halt ettin. Madem icraya verecektin, bana niye ‘Adet yerini bulsun diye senet alıyorum. Yunus’a karşı şaşkı bir durum olmasın. O bütün müşterilerden almamı şart koştu. Yoksa ne zaman ödersen öde.Tarihin hiç önemi yok! Dedin? Hadi onu da anladık diyelim, adam gibi icraya vereydin olmaz mıydı? Bana tebligat geleydi, ben parayı bulup buluşturup ödeyeydim? Ne demeye ihtiyati haciz getirttin lan? Dallı güllü şort mayolar için, koskoca patron olmuşuz, şirket yönetiyoruz, büroya haciz memurları gönderilir mi? Onu da mı Yunus istedi?’(s.19)

13-17 arası örneklerde Recep Sametle uzlaşma sağlamaya çalışırken, Samet uzlaşmaya yanaşmamaktadır. Onüçüncü örnekte Samet ‘bir gömlek lazımsa beş gömlek aldım’ derken Recep ‘Aldın ama, hiçbirinin parasını peşin vermedin. Hepsini takside bağlattın. Ben sana taksitler konusunda kolaylık göstermedim mi?’ diyerek Samet’e cevap verir. Samet ise Recep’e iyice sinirlenip ‘Taksit işine sıçtırtma şimdi, Alçak herif, taksit yaptın da babanın hayrına mı yaptın lan? Her takside ‘Yunus istiyor. Yoksa ben almazdım’ diye diye kapı gibi senet almadın mı elimden? Ondan sonra da ilk geciken senette beni icraya vermedin mi?’ diyerek anlaşmaya varmaz. Öte yandan ‘Taksit işine sıçtırtma ‘ diye küfreder. Arkadaşına ‘Alçak herif’ ve ‘lan’ diye hitap ederek beğeni ilkesini de ihlal eder. Samet Recep’e kendisini icraya verip vermediğini sorduğunda onaltıncı örnekte Recep: ‘Verdim ama, Yunus istediği için verdim’ diyerek yine arkadaşı Samet ile aynı görüşte olmadığını belirtir. Samet onyedinci örnekte Recep ile ‘İyi halt ettin.’ diyerek alay eder. Recep’e sorular sormaya devam eder: Dallı güllü şort mayolar için, koskoca patron olmuşuz, şirket yönetiyoruz, büroya haciz memurları gönderilir mi? Onu da mı Yunus istedi?’. Bu örnekte de arkadaşı Recep ile uzlaşma sağlamaz ve onunla aynı fikirde olmadığını bu şekilde belirtir. 13-17 arasındaki örneklerde de görüldüğü üzere hem Recep hem Samet bu ilke doğrultusunda anlaşmazlıkları ön plana çıkarıp çelişirler.

Bağlam: Samet karısının ölümüne sebep olarak parasız kalıp kemoterapi, yaptıramadığını kabul etmesini ister ve onu zorlar. Sonuçta Samet Recep’in bu ölüme sebep olduğunu düşünür ve Recep’in Samet’in eşinin ölümünün sorumluluğunu almasını ister.Samet Recep’i sorgulamaya devam eder.

SÖZCÜK DÜZEYİNDE KABALIK- ÖRTMECE KELİME VE ARGO KULLANIMININ
İLETİŞİMDEKİ İŞLEVLERİ VE KATEGORİLERİ

Samet: 'Söyle karım kimin yüzünden öldü?'(s.25)

Recep: 'Senin yüzünden'. 'Başka kimin yüzünden olacak?' (s.25)

Onsekizinci örnekte Samet yine Recep'in üstüne gider ve 'karım kimin yüzünden öldü?' dediğinde ondokuzuncu örnekte Recep giyabi sorumlu olduğunu kabul etmeyip Samet'in kendisinin yüzünden öldüğünü söyleyerek, Samet'i sinirlendirir.

Bağlam: Samet Recep'in ortağı olan Yunus konusunda Recep'i uyardığını ifade eder. Recep ise Samet'in haklı çıktığından bahseder. İkili arasında şu konuşmalar geçer:

Recep: 'Çok pişmanım. Sonradan ne kadar haklı olduğumu anladım ama...'(s.22)

Samet: Anladın da ne? Gene 'ateşin var mı birader?' diye yavşaya yavşaya gelip benim kapımı çaldın, bana ağlaştın hiç yüzün kızarmadan.'(s.22)

Anlaşma ilkesi ihlali öykü boyunca genel olarak Samet ve Recep'in anlaşamadıkları konuları açıp tartışması şekliyle sıklıkla kendini gösterir.

İlke 9) Duygudaşlık ilkesi (Sympathy Maxim)

Leech (2014:97) insanlarla aynı duyguyu paylaştığını ifade etmenin kibarlık göstergesi olduğunu belirtmektedir. Diğer bir deyişle, karşı taraf üzülürken üzülmek, sevindiğinde sevinmek kibarlık ifadesi olmaktadır. Kabalık boyutunda ise tam tersi kişinin duygularına karşılık vermeyip kişi üzülürken diğer tarafın kişinin düştüğü duruma sevindiğini göstermesi olarak algılanabilir.

Bu çalışmada Samet ve Recep'in arasındaki tartışma çerçevesinde karşısındaki kişinin düştüğü durumla alay eden diğer kişinin sözlerini de bu ilke altında toplamak uygun görülmüştür.

Öyküde bu ilke kullanımına örnek olarak yedi tane kullanım bulunmaktadır. Öyküde duygudaşlık ilkesi kullanımı şu bağlamlarda görülmektedir:

Bağlam: Recep Galerici ile yaptığı işten gördüğü zararı Samet'e anlatır. Samet ise arkadaşı Recep'in düştüğü durumdan duyduğu memnuniyeti bu ilke ile ifade eder:

Samet: 'Alnından öpmek isterim o galericiyi'. 'Allah'ın sopası yok. Bak bak...iyi bak..Senin bana, bizim ortaklığımıza çok gördüğün parayı, çocuğun elinden balonunu alır gibi nasıl alıvermiş elinden'(s.16)

Bu örnekte Recep Samet'e sıkıntısını anlatır ama arkadaşından onay alamaz.Recep Samet'e olan öfkesini Recep'i dolandıran galericinin iyi yapmış olduğunu söyleyerek yatıştırılmaya çalışır. Samet Recep'in olaydan aldığı zarardan memnun olduğunu 'Alnından öpmek isterim o galericiyi'. 'Allah'ın sopası yok''çocuğun elinden balonunu alır gibi nasıl alıvermiş elinden' gibi Recep'in düştüğü durumdan memnuniyetini ifade eder. Bu bağlamlarda arkadaşı Recep'e karşı kaba dil kullanımını Samet gerçekleştirmektedir.

Recep Samet'e yaşadığı sıkıntıyı anlatınca Samet bu durumdan memnun olur. Samet 'Alından öpmek isterim o galericiyi' derken sana bunu yapan galericiyi tebrik etmek isterim diye ima ederek kaba bir ifade ile arkadaşının kötü duruma düşmesinden duyduğu memnuniyeti anlatır. Diğer kaba ifade ise 'Allah'ın sopası yok' ifadesidir. Aynı bağlamda sana nasılda iyi yapmış anlamına gelen çocuğun elinden balonunu alır gibi nasıl alıvermiş elinden benzetmesi de güzel bir örnektir.

Bağlam:Yine Recep arkadaşına galerici ile olan problemlerini anlatır. Samet Recep'in aldığı zarardan memnun olduğunu bu ilke ile ifade eder:

Samet: 'Ohh! Ellerine kollarına sağlık!' (s.17)

Bu sözdede Samet'in Recep'e olan öfkesinin dinmediğini ve Recep'in aldığı zarardan memnun olduğunu ifade etmeye devam eder:

Bağlam:Recep Samet'e galericinin yalancı şahit bulmasıyla işyeri basmaktan suçlu duruma düşüp hapis yatmasından bahseder. Samet ise gene Recebin aldığı zarardan çok mutlu olduğunu şu şekilde ifade eder:

Samet: 'Allahıma şükürler olsun! Bunu önceden söyleseydin, her sene, hapse girdiğin o mübarek gün aşure dağıtırdım komşulara'. (s.18)

Özet olarak, duygudaşlık ilkesi Samet'in arkadaşı Recep'in anlattıklarına 'Oh, iyi olmuş' diyerek empati kurmanın yerine antipatik düşüncelerini deyimlerle ifade edip istediğini örtülü bir şekilde dile getirmektedir.

İlke 10) Duygu Belirleme(sabitleme) İlkesi (Feeling Reticence Maxim)

Bu ilke konuşmacının kendisinin duygularına fazla değer vermesiyle ve homurdanıp, sızlanarak kişisel duygularını ortaya çıkarmasıyla gözlemlenir. Bu ilkede dert yanan kişi kendine acıma eğilimi gösterir. Öyküde bu ilke de görülmektedir.

Bağlam: Samet arkadaşı Recep'in Samet'in yaşadığı acıları, sıkıntıları anlamayacağını düşündüğünü öykü boyunca yineler ve yakınır. Bu duygusunu ise bu ilke ile ön plana çıkarır.

Samet: Hale bak... 'Tutmuş kime anlatıyorum derdimi! Veba mikrobuna vebadan dert yanmak gibi bir şey! Bende de kafa kalmadı'. (s.11)

Samet: 'Allah'ım, kime meram anlatmaya çalışıyorum ben?' (s.14)

Samet: 'Allah senin tepeni yere getireceği yerde benimkini getiriyor ya, en çok o gücüme gidiyor.'(s.15)

Her üç örnekte de Samet Recep'i şikayet etmektedir. Samet yaşadığı olayları Recep'e anlatmanın anlamsız olduğu düşüncesini örneklerle vurgulamaktadır. Recep'in kendisinin halinden ve duygularından anlayacağını düşünmemektedir. Arkadaşıyla ilgili isyanını karşısındaki Recep'e istediğini söyleyerek dile getirir.

Bağlam: Samet yine kendi kendine ızdırabını dile getirir söylenerek:

SÖZCÜK DÜZEYİNDE KABALIK- ÖRTMECE KELİME VE ARGO KULLANIMININ
İLETİŞİMDEKİ İŞLEVLERİ VE KATEGORİLERİ

Samet: 'Tam sırtımız minderden kalkmış, elimiz yeniden para tutmaya başlamış, bir de senin borcunun derdine düştük enayi gibi. Senin diyorum, senin...Başka birinin değil, senin derdine düştük...Dünyada iyilik görmeyi en az hak eden insanın derdine...' (s.23)

Burada Samet Recep'in sıkıntılarının kendisinin meselesi olmasına pişman olarak hayıflanmaktadır. Samet'e göre ise dördüncü örnekte Recep dünyada iyilik görmeyi en az hak eden insandır. Onun için üzülme ve onu düşünme gereksizdir. Samet bu duygularını bu örnekte ağzına geleni söyleyerek dile getirir.

Bağlam: Samet yaşadığı zorlukları bir bir Recep'e aktarmaktadır. Öyküde Samet duygularını örneklerde şu şekilde dile getirir:

Samet: 'Ben de şirket personeline rezil oldum sayende. Düzenim bozuldu. Üç otuz paramı bulup ödeyebilmek, malları hemen hacizden kurtarabilmek için kapı kapı dolandım, muhannete muhtaç oldum lan!' (s.20)

Recep: 'Ama sonunda buldun. Bağırıp durma bana! Götürüp yatırmışsın bankaya. Hepsinden haberim var benim.' (s.20)

Samet: 'Mahvolduk senin saks mavisini takım elbiseyle şort mayolar yüzünden. Mahvolduk, anlıyor musun!' (s.21)

Recep: Anlıyorum. Ve de üzülüyorum, ama g... giren şemsiye açılmaz. Olan olmuş. Ondan sonra bana niye gönül koydun? Niye küstün gene? (s.21)

Samet: 'Bak bir de 'niye' diyor ya!' (s.21)

Samet: 'Şeytan diyor, itir şu pezevengi aşağıya, kendin dön evine, ne halin varsa gör. O gebersin, sen niye geberiyorsun?' (s.21)

Samet birinci örnekte yine Recepten dolayı yaşadığı sorunları anlatır. Samet'e göre Recep onu muhannete muhtaç etmiştir. 'Muhannete muhtaç olmak' Türkiye Türkçesi ağızları sözlüğüne (3 Eylül 2015) göre değersiz kimselere el açmak, onlardan yardım istemek anlamında kullanılmıştır. Samet bu örnekte kendine acımaktadır. İkinci örnekte Recep Samet'e cevaben kendisine bağırıp durmamasını söyleyerek anlayış ilkesini ihlal eder. Samet üçüncü örnekte tekrar aynı şekilde yakınmaya devam eder ve Recep'e 'Mahvolduk senin saks mavisini takım elbiseyle şort mayolar yüzünden' diye saldırgan tavırlarını sürdürmeye devam eder. Recep ise dördüncü örnekte Samet'e olan olmuş tarzında argo bir ifade kullanır. Samet altıncı örnekte kendisi intihar etmek yerine Recep'i aşağıya itmeyi düşünür. Recep'in ölmesini ister. Bu örnekte de diğer duygu belirleme örneklerinde olduğu gibi yine Samet duygularını açıklayıp, yakınmaktadır. Bu ilke genel olarak Samet'in içinde bulunduğu durumuna acıması şeklinde kendini gösterir.

Sonuç ve Tartışma

Leech'in Kabalık ilkeleri göz önüne alınarak yapılan bu çalışma Sezgin Kaymaz öyküsü olan 'Ateşin var mı birader?' adlı öykü Recep ve Samet adlı iki arkadaşın söz çatışması bağlamında çözümlenmiştir. Samet ile Recep'in iletişimi Samet'in

zaman zaman Recep'e saldırgan ve küfürlü dil kullanması ile dolaysız ve kaba bir şekil alır. Samet'in iletişimi tehdit edici duygular taşıyan öfke, hatta zaman zaman fiziksel şiddete yönelebilecek kadar yoğunlaşır. Samet'in saldırgan tavırları kafasından geçirdiği düşüncelerle öykü içerisinde şu cümlelerle belirtilir: 'Şu p... kucağına atlasam da beraberce düşsek aşağıya! Ölmeyi hak eden asıl o! (s.11), 'Niye buna bir omuz atıp aşağıya itirmiyorum ki? Salak mıyım? ', (s.20), 'Ne olur ne olmaz...itiveririm falan' (s.21), 'At şunu aşağıya!At!' (s.24), 'Seni aşağıya atacağım' (s.25) gibi düşünceler Samet'in hep aklından geçer. En son durumda ise Samet Recep'i aşağıya iter. Yani sözel saldırı fiziksel saldırıyı beraberinde getirir. Sonrasında aklı başına gelir ve koşarak Recep'i kurtarmaya çalışır. İki arkadaş tartışalarda Recep arkadaşına para bırakıp Samet'in hakkını koruyacak kadar sevmektedir.

Öyküde Leech tarafından öne sürülen kabalık bağlamında çeşitli ilkeler kullanılmıştır. Öyküde altı ilke ile kabalık sergilenmektedir. Cömertlik ilkesi karşı tarafın isteklerine az değer vermeyi hedeflerken, anlayış ilkesi konuşmacının kendi isteklerine değer verip, onları dayatmasından oluşur. Beğeni ilkesi ihlali öyküde Samet'in Recep'in özelliklerini beğenmeyip, onu aşağılaması, azarlaması yoluyla sıklıkla görülür. Zorunluluk ilkesi bağlamında öyküde Recep nikah şahidi yapıp değer verdiğini gösterdiği Sametten istediği teşekkürü bulamaz. Samet yine kabalıkla karşılık verir.anlaşmazlık ilkesi öyküde en çok kullanılan ilke olarak kendini göstermektedir. Recep Sametle karşılıklı konuşmalarında anlaştıkları yanlarını ortaya çıkarırken, Samet Recep'in tam tersi anlamadıkları yönleri ortaya çıkararak ikili atışmayı devam ettirir. Genel olarak insanlar anlaşmak istediklerinde anlaşabildikleri yönü ön plana çıkarırken, anlaşmak istemediklerinde ise anlamadıkları yönleri ön plana çıkarırlar.Bu uzlaşmamazlık ise kabalığı getirir. Duygudaşlık ilkesinde ise insanlar karşı taraftaki kişi üzüldüğünde kendilerinin de üzüldüğünü veya sevindiğini göstermeye çalışırlar. Halbuki öyküde Recep Samet'e yaşadığı sıkıntıları anlatınca Samet üzülmeyi aksine çok sevindiğini ifade eder. Burdada Samet arkadaşına canı ne istiyorsa söylemektedir. Duygu belirleme ilkesinde ise Samet kendine acıyarak duygularına kaba bir biçimde sızlanarak dile getirir. Leech'in belirttiği kabalık ilkelerini öyküye uyarlamanın mümkün olduğu bu araştırma ile görülmektedir.

Öykü insan ilişkilerinde var olan kabalık boyutuna deyinmesi bakımından ilgi çekicidir. Bu görülen kabalık biçimleri günümüz ilişkilerini yansıtması bakımından farklılık göstermektedir. Leech'in (2014: 297) kitabında kibarlığın azalıp azalmadığını sorgulayan bir bölüm bulunmaktadır. Leech toplumun kaba dil kullanımına yöneldiğini söylemenin kolay olmadığını dile getirir. Diğer taraftan kaba dil kullanımının kibar dil kullanımına oranla daha az görüldüğünü de belirtir. Leech uzlaşma ve kibarlığın ilişkilerde beklenen unsur olduğunu, uzlaşmamazlık ve kaba davranışın ise sıradışı ve olumsuz olarak görüldüğünden bahseder. Sezgin Kaymaz'ın 'ateşin var mı birader?' adlı öyküsünde ilişkilerin hep kibarlık yönünden

SÖZCÜK DÜZEYİNDE KABALIK- ÖRTMECE KELİME VE ARGO KULLANIMININ
İLETİŞİMDEKİ İŞLEVLERİ VE KATEGORİLERİ

ilerlemediğini, kabalığın da toplumsal olarak kimi zaman ilişkilerde görüldüğünü gösterir.

KAYNAKLAR

- CULPEPER, J.et. al. (2003), “Impoliteness revisited: with special reference to dynamic and prosodic aspects”, **Journal of Pragmatics**. 35: 1545-1579.
- CULPEPER, J. (2005). “Impoliteness and Entertainment in the Television Quiz Show: The Weakest Link”, **Journal of Politeness Research** 1(1): 35-72.
-, (2015).“Impoliteness”, **The International Encyclopedia of Language and Social Interaction**.
- JEFFRIES, L. And D. MCINTYRE, (2010), **Stylistics**. Cambridge: CUP.
- JAY, W. (1992), **Cursing in America: a Psycholinguistic Study of Dirty Language in Courts, in Movies, in the Schoolyards and on Street**, Philadelphia: John Benjamins.
- KAYMAZ, S. (2013), **Sandık Odası**, İstanbul: İletişim Yayınları
- LEECH, G. 2014, **The Pragmatics of Politeness**, Oxford:OUP.
- ÖZÜNLÜ, Ü., (2015), “Üç Pencere’de Kibarlık İlkeleri ve Yergi”, **Kıbrıs Türk kültür ve Edebiyat Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Lefkoşa: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Yayınları. ss. 289-308.

